

ÎNCEPUTURILE TELEVIZIUNII DIN MOLDOVA ÎN AMINTIRILE PRIMILOR EI REALIZATORI

*Boris PARFENTIEV,
doctor în științe istorice, conferențiar universitar*

Summary

In this article the author refers to origins of the Television in Moldova. There are memories of founders of television in our country. Also several arguments are presented in favor of the statement that during the Soviet times political factor of agitation and propaganda of the party, took a decisive role of television program editing, broadcasting being considered as tool of the Power, meant to educate the masses in the spirit of marxist-leninist ideology.

Este cunoscut faptul că pentru prima dată moldovenii au obținut posibilitatea de a cunoaște și de a se familiariza cu cea mai importantă invenție a omenirii din secolul XX – fenomenul televiziunii – la 30 aprilie, anul 1958. Începând cu această zi, locuitorii Republicii Moldova se mai puteau numi și telespectatori. Astăzi, ziua de 30 aprilie este marcată cu roșu în calendar și este sărbătorită ca Ziua Televiziunii Naționale.

Însă istoria televiziunii din Moldova își are începutul cu ceva timp înainte de a fi pusă pe post prima emisiune autohtonă la 30 aprilie 1958. Încă la începutul anului 1956 Guvernul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești a adoptat o hotărâre cu privire la începerea construcției „în capitala Moldovei, orașul Chișinău, a unui centru modern de televiziune, unul din cele mai mari din sud-vestul Uniunii Sovietice”. Instituțiilor de profil din Moscova, Leningrad (actualmente Sankt-Petersburg), din alte centre din fosta Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) le-a fost comandată elaborarea proiectelor pentru turnul de televiziune, centrul de retranslare a semnalului video, studiouri și alte componente ale unui centru de televiziune. În prima etapă se programase ca în doi ani și jumătate să fie construit un complex de formare a programelor și de difuzare a semnalelor de televiziune, care este cunoscut sub denumirea de Telecentru.

Lucrările de proiectare și de montare a turnului de 196 de metri le-au efectuat organizații specializate din Rusia și Ucraina, echipamentul special, de asemenea, a fost fabricat în Federația Rusă și în Ucraina, lucrările de construcții civile le-au efectuat organizațiile Ministerului Construcțiilor din RSS Moldovenească.

În anul 1955, **Vsevolod REVUȚKY**, după absolvirea Institutului Electro-tehnic de Comunicații din Odesa, a fost repartizat la Centrul republican de radio

al Ministerului de Comunicații din R.S.S.Moldovenească. Și așa s-a întâmplat că a fost unul dintre acei specialiști care au stat la începuturile televiziunii din Moldova. Mai mulți ani a fost și director al Centrului tehnic de televiziune. Din amintirile acestuia aflăm că în anul 1956, când se căuta un loc pentru plasarea viitorului Telecentru, s-a stabilit că cea mai înaltă colină din Chișinău este la Ciocana, unde astăzi se înalță complexul de comerț și agrement „Megapolis Mall”. Însă pe atunci acest sector era prea departe de centrul orașului și se cereau eforturi enorme pentru a asigura căi de acces la viitorul obiectiv. După mai multe investigații pe teren, s-a decis de a începe construcția Telecentrului în dealul Schinoasei, pe strada Cotovschi (astăzi șoseaua Hâncești), 64, unde pe atunci erau doar câteva căsuțe particulare și mai multe parcele cu vie. A fost ales acest teren pentru că pe atunci la Chișinău tramvaiul circula până la Spitalul pentru copii (astăzi Ministerul Sănătății) și de acolo pe un drum întortocheat de țară, în 15-20 de minute pe jos, se putea ajunge la viitorul Telecentru.

Din amintirile lui Revuțky aflăm că în noiembrie 1956 în cadrul Ministerului de Comunicații a fost creat un Departament de coordonare cu activitățile ce țineau de construcția Telecentrului și care inițial aduna cinci persoane, în frunte cu experimentatul conducător al Centrului republican de radio Stepan Kovtășnâi – departament care a activat până în anul 1961. În contact direct cu acest departament și-a început activitatea și un grup de specialiști de la Comitetul pentru radiodifuziune, care avea în grijă soluționarea problemelor de creație – selectarea și instruirea viitorilor colaboratori literari ai televiziunii, grup în fruntea căruia a fost numit Andrei Timuș, primul director al Televiziunii din Moldova.

La începutul anului 1957, în temei au fost finalizate lucrările de proiectare a localurilor tehnice și a studioului, de asemenea, a fost întocmită proiectarea utilajului pentru prima tranșă a Telecentrului. „În acei ani la Chișinău, dar și în republică, – susține Vsevolod Revuțky – erau puțini specialiști pregătiți în domeniul radiodifuziunii și lipseau aproape în exclusivitate specialiști în televiziune, de aceea nouă, tinerilor specialiști cu studii în comunicații, de la bun început ni s-a pus sarcina ca, odată cu îndeplinirea obligațiilor de bază, să participăm la activitățile de reciclare a specialiștilor din domeniul radioului pentru a-i pregăti pentru lucrări de confecționare și instalare a antenelor de recepție a semnalului video, pentru deservirea și reparația televizoarelor etc.”.

În această perioadă organizațiile de comerț au fost obligate să comercializeze aparate de recepție a televiziunii în aria de centru a republicii. Tot în această perioadă, în cadrul Ministerului de Deservire a Populației a fost creată întreprinderea pentru instalarea și repararea aparatelor de recepție a semnalului de televiziune.

„Începutul anului 1958 a fost unul de un efort maxim în activitatea tuturor serviciilor – constructorilor în primul rând, dar și a montatorilor de utilaj, a

acordurilor și regulatorilor aparatajului tehnic. Deși încă mai continuau lucrările de construcție, exploataorii viitoarelor servicii tehnice de televiziune au și început însușirea tehnicii noi. În secția de retranslație a venit Arcadii Litinsky, care în curând a și devenit șeful serviciului respectiv; Leonid Costenco, Izolda Lobkova și Anatolii Alexandrov – primii șefi de tură ai aceleiași secții; tehnicienii Iacob Sklear, Igor Buruleak, Alexandr Martânciuc, Anatolii Vozian, Ghennadii Islentiev – maiștri ai pilonului-antena de emisie. Printre primii angajați ai complexului aparataj-studio au fost inginerii Alexandru Botezat, care până atunci activa la radiodifuziune, Nadejda Lagunova, Iurii Lazarikov, care peste ani a devenit vicepreședinte al Companiei, responsabil de serviciile tehnice de la radio și televiziune”.

Primul an de activitate al televiziunii din Moldova a coincis cu începutul biografiei de muncă a proaspeților absolvenți din anul 1958 ai Institutului Electrotehnic de comunicații din Odesa – Iurii Sverkunov, Alexandr Nestula, Pantelei Șelari, Anton Gorovenko, Anatolii Efremov, Vadim Holodnâi, Ludmila Holodnâi, Veaceslav Verba ș.a., care mai apoi au devenit specialiști de frunte la televiziune.

În luna iunie a anului 1958 a fost format primul consiliu artistic al Televiziunii și creată secția de emisie, iar ceva mai târziu și Direcția de programe TV. Primii redactori responsabili de emisie erau structurați în cadrul a trei redacții – de informație (actualități), de emisie social-politică și de programe artistice. Acei care au adunat în preajma lor colectivele de creație, compuse în majoritate din colaboratori tineri, au fost Andrei Timuș, Vorujan Panasian, Fira Kurt, Irina Ilieva.

Andrei TIMUȘ, actualmente membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova, în februarie 1958 a fost numit de Guvernul R.S.S.Moldovenești la un post de o nouă misiune în republică – director al studioului de televiziune, vicepreședinte al Comitetului de radio și televiziune din Moldova. Sarcina care i-a fost pusă a fost una de pionierat – de a asigura cu emisie televizată locuitorii republicii. Își amintește că activitățile la televiziune se desfășurau pe două direcții – construcția localurilor pentru instalarea utilajului de televiziune și pregătirea cadrelor de specialiști (redactori, crainici, regizori, cameramani ș.a.), care ar putea lucra cu acel utilaj ce sosea de la Leningrad (Sankt-Petersburg), Moskova, Kiev și ar putea ieși pe ecran cu emisiuni televizate. Împreună cu ministrul construcțiilor Gheorghe Skulski, s-a convenit ca să se construiască o încăpăre provizorie (un garaj) pentru montarea pentru un timp de câteva luni a utilajului primului studio al televiziunii (și care, apropo, a servit drept studio circa trei ani de zile).

„Primii care și-au ocupat locurile lor de serviciu la primul studio de televiziune de la noi – spune Andrei Timuș – au fost Vorujan Panasian, regizor-șef,

Irina Ilieva, regizor, mai târziu la ei s-au alăturat Igor Iacovlev, Vlad Ioviță, Igor Levinski, Tatiana Ciupina. Primii operatori de sunet – Teodor Comendant, Victor Malinovski, Galina Moldon, Ludmila Tanasevski; primii operatori-video – Gheorghe Zoti, Leonid Șincariuc, Victor Cuznețov, Alexandru Libric. În calitate de redactori activau Ion Golomuz, Fira Kurț, Eugen Culiuc, Avram Mardare. Primii crainici care au și prezentat primul program al televiziunii din Moldova au fost Constanța Târțau și Ariadna Cazanskaia, mai apoi prin concurs au fost admiși la emisie și crainicii Larisa Zinoviev, Ecaterina Balan, Elena Strâmbeanu. Ceva mai târziu, dar mai mult timp au activat crainicii Ecaterina Balan și Ștefan Culea, care împreună cu șeful teleoperatorilor Victor Cuznețov, operatorul-video Alexandru Libric, regizorii Igor Iacovlev, Larisa Zinoviev au devenit veteranii – legende ale primei televiziuni din Moldova.

Montarea utilajului tehnic, a pupitrului regizoral de comandă, a camerelor de luat vederi a fost efectuată în clădirea provizorie, adică într-un garaj. Specialiștii din Leningrad, – ingineri, tehnicieni, împreună cu inginerii din Moldova lucrau intens, câte 18 ore pe zi, până seara târziu. La 29 aprilie 1958 în linii mari totul era pregătit pentru a pune pe post primele emisiuni televizate”.

În seara zilei de 30 aprilie 1958, la ora 19.00, a avut loc ceremonia de deschidere a emisieii televizate în Moldova. Cu un cuvânt de deschidere a ieșit pe post vicepreședintele Consiliului de miniștri al R.S.S. Moldovenești Agripina Crăciun. Prima emisiune, după cum s-a mai menționat, a fost moderată în limbile moldovenească (română) și rusă de actrițele Constanța Târțau și Ariadna Cazanskaia. În acea primă seară televizată de la noi telespectatorii au urmărit revista cinematografică „Moldova Sovietică”, filmul „Cântările moldovenești” și, în final, un concert al Orchestrei de estradă din Leningrad (Sankt-Petersburg). La 1 mai, la ora 19.00, au fost difuzate știrile zilei, un film artistic despre Lenin și desene animate pentru copii.

În prima perioadă programele televizate se emiteau de câteva ori pe săptămână. Pe atunci încă nu exista rețeaua de retranslare, semnalul era recepționat pe o rază de doar 60 de kilometri în jurul Chișinăului. Mai târziu, în toamna anului 1958, după ce a fost procurată prima stație mobilă TV, s-au început a practica emisiuni din afara studioului – de la teatrele din Chișinău, stadioanele, întreprinderile industriale și agricole plasate la o distanță de până la 20 km de studio. În cadrul emisiunilor în majoritate participau fruntași din agricultură, industrie, construcții, transport, specialiști din ramurile sferei sociale, culturii, învățământului, artei.

Dacă la început se emitea de două ori pe săptămână, vineri și duminică, la ora 19.00, apoi de la 1 august 1958 – de trei ori pe săptămână, iar de la 1 octombrie al aceluiași an – de patru ori. Numărul posesorilor de televizoare la sfârșitul

anului 1958 atingea cifra de circa 2000. Iar la sfârșitul anului 1960 populația republicii dispunea de peste 20 de mii de televizoare, pentru care în fiecare lună era obligatoriu să se achite o taxă de abonament. În anul 1962 taxa lunară de abonament a fost înlocuită cu un impozit special, pe care cumpărătorii de televizoare îl achitau la procurarea aparatelor de radio și de televiziune, al căror preț în acel an a sporit brusc.

Despre condițiile de muncă din acei ani, dar și despre atmosfera de creație și entuziasm din colectiv, despre personalitățile remarcabile care au participat în cadrul primelor emisiuni își amintesc veteranii televiziunii Larisa Zinoviev și Igor Iacovlev, anterior numiți de către Andrei Timuș „legende ale primei televiziuni din Moldova”.

Larisa ZINOVIEV, care a activat în calitate de crainic și de regizor al Televiziunii din Moldova în anii 1958-1993, mărturisește că la sfârșitul lunii mai, anul 1958, chiar a doua zi după concurs, era deja la serviciu și chiar în prima zi de lucru a ieșit în emisie directă. N-au fost anumite ore sau cursuri de pregătire. Atâta doar că regizorul-șef Panasian a spus: „Uită-te la becușorul roșu de pe aparatul de filmat, vorbește calm, ca și cum ai fi într-o odaie, și nu ca de pe podium”. Mai târziu și-a dat seama că recomandarea în cauză stă la baza activității și a crainicilor, și a prezentatorilor. În primii ani, se lucra doar în emisie directă, deoarece încă nu existau videomagnetofone. Și nu erau nici machiori, nici frizeri, nici teleprompter (telesufleur). Se lucra în condiții dificile. După cum s-a mai spus, ieșeau în emisie dintr-un studio provizoriu, instalat în spațiul unui garaj. Studioul improvizat era mic, iar camerele de luat vederi necesitau foarte multă lumină și de aceea în studio tot timpul era foarte cald. Din această cauză se întâmpla ca participanții la emisiune să-și piardă cunoștința. L. Zinoviev își amintește că avea agrafe de metal pentru aranjarea părului și ele rezistau la temperaturile înalte doar câteva zile, apoi se rupeau. Primul spectacol pentru copii, „Punguța cu doi bani” (regizor Irina Ilieva, redactor Faina Kurt), tot din garaj a fost pus pe post. La început colectivul televiziunii era mic și era destul de firesc ca redactorul-șef sau regizorul-șef să îndeplinească și funcțiile celui mai mic funcționar de studio și să plaseze fotografiile pe suporturi, să pună mobila în studio, să ștergă praful. Lozinca care le servea drept călăuză era preluată de la mușchetarii lui Dumas: „Unul pentru toți și toți pentru unul”. „Predomina un avânt și un entuziasm, citeai atâtea fericire pe fețele colegilor după fiecare emisiune reușită – își amintește Larisa Zinoviev. Metaforic vorbind, noi intram în studio în straie albe, cu un sentiment de pietate. Și până astăzi sunt ferm convinsă că lozinca „Cadrele hotărâsc totul” este justă, axiomă de care m-am convins de sute de ori”.

Cine erau invitați la emisiunile televizate? Practic, înalții funcționari de partid și de stat, în funcție de subiectul de discuție. Invitații, din spusele primilor

crainici, erau foarte îngrijorați, chiar înspăimântați, deoarece participau pentru prima dată la o transmisiune în direct, simțeau o responsabilitate uriașă, pentru că-și dădeau seama că vor fi urmăriți de mii de telespectatori și în special de șefii lor superiori.

Este tipică și biografia de muncă a lui **Igor IACOVLEV**, regizor la TV Moldova 1 până în anul 1989, care, ca și mulți alții, a intrat în televiziune activând anterior în teatre, în colective pedagogice, în redacții de ziare și reviste. A venit la Televiziune chiar de la începuturile acesteia, în 1958. Avea deja diploma Conservatorului din Chișinău și mai mulți ani de activitate la Teatrul de Operă. „Era sfârșitul lui aprilie 1958 și am fost invitat de regizorul Irina Ilieva – mărturisește veteranul televiziunii. Mi-a povestit că a fost la Kiev și s-a întâlnit și cu profesorul nostru de la Conservator, Vasilii Dolev, care era și solist de operă și care s-a transferat cu traiul în capitala Ucrainei și pe lângă salutări mi-a transmis și sfatul dascălului nostru de a mă încadra într-o activitate nouă pentru timpurile celea – la televiziune, care la Kiev funcționa deja de vreo 5-7 ani și, în viziunea profesorului, avea sorti de izbândă.

După discuția cu dna Ilieva, am intrat la directorul televiziunii, Andrei Timuș. Trebuie să spun că administrația televiziunii se afla la sediul Radioului Republican, situat pe strada Bernardazzi colț cu strada Pușkin. Dl Timuș mi-a lăsat cele mai frumoase impresii. Poseda și posedă până în ziua de azi o capacitate excepțională de a aprecia calitățile conlocutorului. Mi-a ascultat cu atenție toată istoria vieții mele, m-a încurajat cu cuvinte frumoase și, grație Domniei Sale, eu am hotărât să abandonez locul vechi de muncă – Teatrul de Operă”.

A hotărât să-și încerce capacitățile într-un domeniu nou și foarte puțin cunoscut pe atunci – televiziunea. A devenit asistent de regizor la I. Ilieva, care la început era unicul regizor la televiziune. Toată stagiunea, până a-și începe activitatea, își amintește veteranul, s-a redus la câteva zeci de minute, în care conducătorul artistic și regizorul-șef Panasian i-a relatat următoarele: „Iată acesta este pupitrul de fiare, acestea sunt mânererele pentru două canale de cinema, alte două canale – de studio, pentru două camere, și una de rezervă. Acesta-i mixerul, în poziția de sus – imaginea deschisă pentru emisie, în poziția de jos – închisă” – acestea au fost studiile inițiale. Iar toată imaginea din televizor se reducea la crainicul în cadru, invitați, fotografii și filme de cinema. În primele luni emisia dura doar câteva ore în cele două zile pe săptămână.

I. Iacovlev mai mărturisea: „Deși au trecut aproape 60 de ani de la timpurile celea, îmi amintesc cu satisfacție și respect despre personalitățile care au activat la Televiziune: Faina Kurtz, care de la bun început a fost numită redactor-șef la Redacția propagandă și industrie, – o femeie cultă și inteligentă, cu studii făcute la București în perioada interbelică; Eugenia Istru, redactor al emisiunilor pentru

copii; Pavel Molodeanu, redactor-șef la propagandă, care a venit de la Studioul „Moldova-Film” și care avea stofă de jurnalist, cunoștea foarte bine limba; Varfolomeu Musteață, care a lucrat mai mulți ani și s-a evidențiat cu programele sale pentru cei tineri, Gherman Vlasicev, primul pictor al Televiziunii. Un cuvânt aparte vreau să spun despre Nicolae Lupan, care a venit ceva mai târziu, însă a lăsat o amprentă importantă în istoria Televiziunii. Era un om de o cultură deosebită, fiecare cuvânt rostit era la locul său. Mai simplu spus – era om cu carte, vorbea o limbă literară perfectă, ceea ce pentru timpurile celea nu era prea bine-venit. Redacta cu micală toate textele, mai ales traducerile directe din rusă, calchierile, găsea echivalente românești. Mai târziu, prin anii 70, secolul trecut, a fost nevoit să emigreze din Uniunea Sovietică.

... Și deseori îmi amintesc de colegii și prietenii pe care mi i-am făcut la televiziune – Vlad Ioviță, pe care l-am învățat să facă televiziune, Victor Teleucă, Gheorghe Vodă, Grigore Vieru”.

În 1961 la nordul și la sudul Republicii Moldova sunt puse în funcțiune câteva retransmițătoare TV (Bălți, Cahul, Comrat), ceea ce a permis extinderea ariei de acoperire cu emisiuni televizate de producție națională. Din 1967 TV Moldova prezintă emisiuni color de la Moscova, iar din 1974 începe să emită în color și programele proprii. Din anul 1981 toate emisiunile Televiziunii republicane sunt difuzate în imagini color.

Din 1963 telespectatorii moldoveni, prin linii terestre radiorelee, obțin posibilitatea vizionării programelor Televiziunii Centrale de la Moscova. În anul 1967 Televiziunea moldovenească devine parte a Organizației Internaționale a Radiodifuziunii și Televiziunii (OIRT, numită și Interviziune), de rând cu studiourile de televiziune din țările foste membre ale comunității socialiste, Ungaria, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, România, Mongolia, Republica Democrată Germană, fostele republici sovietice din spațiul european, dar și din așa state ca Finlanda, Austria, Suedia, Iugoslavia, ceea ce a dat posibilitate de a face un schimb de programe de televiziune, de a lua cunoștință de mostre de cele mai reușite programe televizate din lume, cu noi forme de realizare a emisiei TV.

Prezentând câteva caracteristici tehnice ale ascensiunii în timp a Studioului de televiziune din Chișinău, în continuare vom examina conținutul mesajelor emisiei televizate care era în raport direct cu politicile editoriale promovate, vom schița sarcinile tematice puse în fața colectivului de creație.

În anii 1960-1990 Televiziunea moldovenească, fiind parte a Televiziunii sovietice și subordonându-se direct Televiziunii Centrale de la Moscova, împărtășea aceleași politici, idei, principii și metode de activitate, practica aceleași genuri și cicluri de emisie ca și întregul imperiu sovietic. Tematicile oglindite de noul mijloc de comunicare de masă, structura instituțiilor, organigrama studiou-

rilor de televiziune erau identice pentru toate teritoriile imensei țări-imperiu, atât pentru Turkmenistan, Kârgâzstan, Tadjikistan, cât și pentru Republicile Baltice, Ucraina, Moldova. Conținuturile mesajelor și politicile editoriale promovate, în fond, erau dictate de un singur punct de vedere – emisia ca armă a puterii, ce are în menirea sa educarea maselor în spiritul ideologiei marxist-leniniste, mobilizarea acestor mase pentru îndeplinirea unor sarcini politice și economice, combaterea altor puncte de vedere ce nu sunt în consonanță cu ideologia oficială, ridicarea în slăvi a politicilor regimului existent. Regulamentul din 18 martie 1971 al Comitetului de stat pentru televiziune și radiodifuziune al Sovietului de miniștri al URSS, iar Televiziunea din Moldova era parte a Televiziunii unionale, stipula următoarele sarcini principale ce-și urmau realizarea de către instituțiile de televiziune din Uniunea Sovietică:

- propaganda marxism-leninismului, a hotărârilor Congreselor Partidului Comunist din Uniunea Sovietică (PCUS) și ale plenarelor CC PCUS, a deciziilor guvernului URSS;
- mobilizarea maselor truditoare la realizarea sarcinilor ce țin de construirea comunismului (...), la lupta pentru îndeplinirea cu succes a planurilor de dezvoltare a gospodăriei norodnice și de răspândire a experienței înaintate din industrie, construcții, agricultură și alte ramuri ale gospodăriei norodnice;
- demascarea ideologiei burgheze, a moralei și a propagandei reacționare, educarea oamenilor sovietici în spiritul ideilor și moralei comuniste (...), respectării legilor și normelor orânduirii socialiste, în spiritul patriotismului sovietic și internaționalismului proletar (*traducerea ne aparține*) [1, p.7] .

Nu era nimic mai stupid pentru practicile televiziunii timpului decât improvizările strict regizate, decât așa-numita emisie în direct cu discursuri memorate. Redactorii emisiunilor și regizorii, la insistența cenzurii, erau forțați să-i impună pe participanții la emisie să repete de nenumărate ori textele luărilor de cuvânt pentru a ieși în programele „pe viu” și de a repeta cele notate pe hârtie cuvânt în cuvânt. Un exemplu elocvent la acest capitol ni l-a prezentat **Eugen CULIUC**, veteran al televiziunii: „Programul de știri „Actualități” a invitat în studio un mecanic de locomotivă, fruntaș din Chișinău, cu numele Fotescu. Redactorul ediției Matei Nicolaev i-a scris frumușel textul, incluzând, firește, și întrebările ce urma să i le pună crainicul Ștefan Culea. În timpul repetiției, la care crainicul nu a participat, invitatul a fost instruit în ce direcție să privească, când va trebui să vorbească ș.a.m.d. Și iată că programul informativ e pus pe post. Crainicul citește o informație, două, trei. Regizorul de la pupitru dă comanda și proiecția include un reportaj, pe care-l sonorizează din studio Ștefan Culea. Vine și rândul invitatului

să povestească despre succesele brigăzii sale de la căile ferate. Cameramanul îi prinde pe ambii în vizor, dar ei tac. Li se face semn să înceapă interviul. Mecanicul Fotescu își amintește de povește, cum că la semnalul cameramanului trebuie să-și depeze alocuțiunea. Și începe... cu întrebarea, care-i revenea s-o pună crai-nicul. Deci, invitatul își pune (din hârtie) sie însuși întrebări și tot el răspundea. Ștefan Culea a înlemnit și a muțit pe tot parcursul subiectului.”

Se efectua o modelare a gândirii și a comportamentului cetățenilor pentru a-i convinge că ideologia oficială și căile trasate de putere sunt unicele corecte și veridice și nu pot fi puse la îndoială. O analiză a programelor planificate pentru luna martie 1970, efectuată de autorul acestor rânduri, ne prezintă următoarea informație: volumul mediu pe zi de emisiuni televizate, accesibile pentru telespectatorul din republică, constituia 18 ore, inclusiv 8 ore – volumul programelor televiziunii republicane. Emisiunile și filmele dedicate „învățăturii marxist-leniniste”, vieții de partid, propagandei și agitației pentru construirea unui „viitor luminos” constituiau în medie 13,5 ore pe zi, adică 75% din tot volumul de emisie și doar 4,5 ore erau dedicate copiilor, muzicii clasice, sportului, educației, însă și aceste emisiuni, în mare parte, purtau pecetea luptei de clasă, competiției aprigi între societățile socialistă și capitalistă.

Jurnaliștii erau obligați să scrie și să vorbească despre ceva diferit de ceea ce trăiau și vedeau, să prezinte o falsă realitate a reușitelor, a progresului, a bunăstării, să producă și să reproducă un discurs oficial, golit de conținut și de adevăr. Își amintește **Vasile MAZEPA**, redactor la TV Moldova 1 în anii 1966-2003:

„Am fost angajat în 1966 la Redacția emisiunilor de propagandă. Ceea ce a rămas în memorie din timpurile celea – multitudinea de teme pentru emisie, multe și mărunte, mai ales acelea ce țineau de datele festive din țară și de peste hotare. Ni se cerea să nu uităm de vreo țară din Africa care pe atunci se elibera de colonialism, de vreun erou al revoluției din 1917. Date și evenimente din Africa, America Latină, Asia – se crea impresia că organele de partid care ne controlau activitatea erau interesate doar de ceea ce se întâmpla departe de republica în care trăiam. Lipsa din emisie omul nostru cu gândurile, emoțiile, trăirile sale. La început, prin 1966, aveam o rubrică „Timpuri și oameni” și făceam subiecte filmate despre oamenii de la strung și de la plug. Era o emisiune așteptată, dar în scurt timp a dispărut din grila de programe.

Rubrica principală era „Партийная жизнь” („Viața de partid”), care apărea doar în limba rusă. De regulă, lua cuvântul primii secretari raionali de partid și președintele Companiei controla personal ca fiecăruia să i se pună onorariu câte 50 de ruble pentru aceea că a vorbit la televizor, indiferent de faptul că a vorbit 2-3 minute sau 15-20. Iar suma aceasta pentru timpurile celea era destul de impunătoare, deoarece salariul unui redactor TV era de 90 de ruble pe lună. Secretarii

de partid în modul cel mai direct dictau cine să vorbească, ce să vorbească la televizor.”

Însă și în acea perioadă contradictorie de funcționare a Televiziunii moldovenești, marcată de modelul comunist al mijloacelor de comunicare de masă, care se caracterizează prin relațiile sale specifice cu ideologia oficială, cu structurile puterii, cu formele totalitare de guvernare, vom găsi și unele activități oportune cauzei de instruire, de educare în spiritul culturii naționale și universale, limbii materne, tradițiilor populare [2]. Este o axiomă că în acea perioadă s-a constituit baza tehnologică a audiovizualului, s-au format câteva generații de tele-radio-jurnaliști și realizatori de programe calificați, radioteleviziunea jucând un rol benefic în conservarea și promovarea valorilor culturale naționale (muzică, teatru, creație populară) și în păstrarea limbii literare, ignorate de autoritățile comuniste de la Chișinău în perioada sovietică.

Referințe bibliografice:

1. Руководящие документы Госкомитета по телевидению и радиовещанию Совета Министров СССР. Москва, 1970. 478 с.
2. *Codul audiovizualului al Republicii Moldova: analize și comentarii.* // C.Pârțac, I.Bunduchi, C.Marin. Chișinău: Arc, 2008. 296 p.